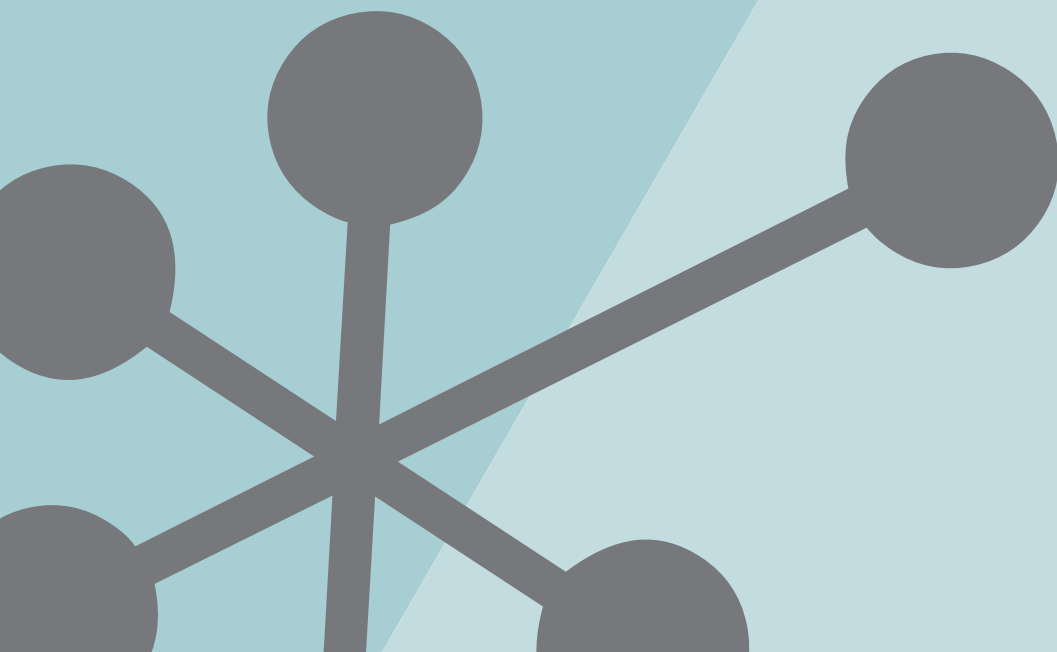

LIFE / FIT FOR REACH

Projekta atziņas un politikas rekomendācijas

Projekta atziņas un politikas rekomendācijas

Secinājumi par ķīmisko vielu riska pārvaldību un aizvietošanu ir gūti projekta LIFE Fit for REACH aktivitāšu īstenošanas piecu gadu (2015.-2020.) laikā. Šajā publikācijā ir apkopotas projekta laikā gūtās atziņas un ieteikumi, kas būtu piemēroti pielietošanai atbilstīgi situācijai ķīmisko vielu risku pārvaldībā Latvijā. Projekta mērķis bija atbalstīt Baltijas uzņēmumus ķīmisko vielu risku pārvaldības uzlabošanā un bīstamo vielu aizvietošanā, lai tie varētu ievērot ES ķīmisko vielu regulas REACH prasības.

Projekta darbs pamatā notika ar ķīmisko vielu pakārtotajiem lietotājiem (uzņēmumi, kuri ikdienas darbā izmanto ķīmiskās vielas vai maisījumus lietošanai rūpnieciskajās ražotnēs vai plašai profesionālai lietošanai). Tādējādi secinājumi un rekomendācijas pasākumiem ir attiecināmas uz šajā grupā ietilpstošajiem uzņēmumiem.

Saturs

1. Projekta ieviešanas gaitā gūtās atziņas	3
1.1. Izpratne par ķīmisko vielu risku pārvaldību uzņēmumos	3
1.2. Likumdošanas prasību izpilde uzņēmumos	4
1.3. Bīstamo ķīmisko vielu aizvietošana uzņēmumos	5
1.4. Uzņēmumu korporatīvais tēls un “Zaļie paziņojumi”	6
1.5. Uzņēmumu atbalsta iespējas un rīki	7
1.6. Ķīmisko vielu risku pārvaldības sekmes uzņēmumos	8
1.7. Ķīmisko vielu pārvaldības politikas integrēšana	9
2. Rekomendācijas	10
2.1. Ieteikumi izpratnes paaugstināšanai un veiktspējas paaugstināšanai uzņēmumos	10
2.2. Ieteikumi saziņas uzlabošanai piegādes ķēdē	11
2.3. Informācija par ķīmiskajām vielām ECHA datubāzē	11
2.4. Ķīmisko vielu apsaimniekošanas procedūras un inventarizācija.....	12
2.5. Aizvietošanas veicināšana	13
2.6. Drošāku produktu tirgus daļas veicināšana.....	14
2.7. Uzņēmumu sasniedzamība	15

1. Projekta ieviešanas gaitā gūtās atziņas

1.1. Izpratne par ķīmisko vielu risku pārvaldību uzņēmumos

Ķīmisko vielu risku pārvaldībai nepieciešama izpratne par ķīmiskajām vielām, to bīstamību, ekspozīcijas ietekmi un riskiem, un kā šie aspekti tiek komunicēti piegādes ķēdes ietvaros starp uzņēmumiem un saziņai ar patērētājiem, t.i., vielu klasifikācija un marķēšana, drošības datu lapas (DDL) un etiķetes. Turklāt uzņēmumiem ir jāspēj identificēt bīstamās ķīmiskās vielas izejmateriālos, ir jābūt pārskatam par lietotajām ķīmiskajām vielām, kā arī spējām komunicēt par šiem jautājumiem ar piegādātājiem, patērētājiem un atbildīgajām institūcijām.

Darbs ar uzņēmumiem parādīja, ka to izpratne par ķīmiskajām vielām ir plašā diapazonā: sākot no ļoti zemas un neapzinoties, ka ķīmiskās vielas tiek lietotas uzņēmumā, līdz pat ļoti augstai, kur ieviestas rutīnas pārbaudes un riska pārvaldības procedūras pārsniedzot likumdošanā noteiktās minimālās prasības. Kopumā izpratnes līmenis un kvalifikācija ķīmisko vielu pārvaldībai pazeminās piegādes ķēdes tālākajos posmos. Lai gan uzņēmuma lielums nebija izšķirīgais faktors, tomēr indikatīvas tendences parādīja, ka zemāks izpratnes līmenis piemita maziem pakārtoto lietotāju uzņēmumiem.

Projekta LIFE FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par ķīmisko vielu risku pārvaldību uzņēmumos apkopotas SVID formātā, identificējot stiprās un vājās puses, iespējas un draudus:

Stiprās puses:

- Vairums uzņēmumu zina savas tiesības un pieprasa drošības datu lapas no piegādātājiem
- Uzņēmumi atpazīst ķīmisko vielu un maisījumu bīstamības simbolus
- Apmācībās iesaistītie uzņēmumi ir motivēti uzlabot ķīmisko vielu pārvaldību savos uzņēmumos

Vājās puses:

- Ķīmisko vielu pakārtotajiem lietotājiem trūkst zināšanu par šo vielu bīstamību
- Uzņēmumi pārvērtē savas zināšanas un atbilstību vides prasībām darbībā ar ķīmiskajām vielām
- Neskaidrs atbildību sadalījums uzņēmumos par ķīmisko vielu risku pārvaldību
- Uzņēmumos veiktā ķīmisko vielu inventarizācija bieži nav atbilstīga

Iespējas:

- Ķīmisko vielu risku pārvaldības un vielu aizvietošanas aktivitātes praktiski tiek īstenotas tikai, ja ir nodrošināts uzņēmuma vadības atbalsts

Draudi:

- Nekontrolēta ķīmisko vielu aprīte, jo daļa uzņēmumu nav apzināti un nesniedz pārskatus par darbībām ar ķīmiskajām vielām
- Nepietiekama apmācība par ķīmiskajām vielām, un apmācītu darbinieku trūkums

1.2. Likumdošanas prasību izpilde uzņēmumos

Projekta ieviešanas laikā tika secināts, ka daudziem uzņēmumiem trūkst izpratnes par likumdošanas prasībām, un tādējādi tie nepilnīgi nodrošina atbilstību šīm prasībām. Turklāt, tas attiecināms vairāk uz ķīmisko vielu

galalietotājiem salīdzinājumā ar ķīmisko vielu ražotājiem. Salīdzinot pēc uzņēmumu lieluma, mazākiem uzņēmumiem bija grūtāk nodrošināt atbilstību likumdošanas prasībām.

Projekta LIFE FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par likumdošanas prasību izpildi uzņēmumos ir apkopotas SVID formātā:

Stiprās puses:

- Likumdošanas prasības ir vērā ņemamas bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanas rosinātājas.

Vājās puses:

- Lai gan ķīmisko vielu inventarizācija ir noteikta likumdošanā Baltijas valstīs, daži uzņēmumi to neveic, vai arī veiktā ķīmisko vielu inventarizācija nav atbilstīga
- Daudzas DDL neatbilst prasībām, nav pieejamas nacionālajā valodā, nav aktualizētas, ir nepilnīgas vai satur nepilnīgu bīstamības informāciju

Iespējas:

- Komunikācija ar ķīmisko vielu piegādātājiem var tikt uzskatīta par labu iespēju papildu informācijas saņemšanai

Draudi:

- Ķīmisko vielu galalietotāji bieži nesazinās ar saviem piegādātājiem un nepieprasa atbilstīgu DDL, tādējādi nesaņemot informāciju par riskiem, kas saistīti ar ķīmisko vielu izmantošanu.

1.3. Bīstamo ķīmisko vielu aizvietošana uzņēmumos

Bīstamo ķīmisko vielu aizvietošana uzņēmumos ir efektīvs veids kā samazināt ar ķīmiskajām vielām saistītos riskus to rašanās vietā. Tomēr ieviešana praksē var izrādīties pietiekami sarežģīta dažādu faktoru ietekmē: nepietiekama izpratne par ķīmisko vielu saistītajiem riskiem un likumdošanas prasībām, vai nepietiekamiem resursiem. Bīstamo vielu aizvietošanu ir rosinājušas likumdošanas prasības, strādājošo

(un vides) aizsardzības apsvērumi, patērētāju prasības un uzņēmuma tēla nodrošināšana. Dažas ķīmiskas vielas var aizvietot ar salīdzinoši lētām izmaksām, it īpaši, ja tās tiek izmantotas procesu palīgierīcēs. Savukārt komplicētāka aizvietošana būs vielām maisījumos vai izstrādājumu sastāvā. Projekts parādīja, ka bīstamo ķīmisko vielu aizvietošana ir iespējama pat mazos un vidēja lieluma uzņēmumos.

Projekta LIFE FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanu uzņēmumos ir apkopotas SVID formātā:

Stiprās puses:

- Ir uzņēmumi, tai skaitā mazie un vidējie uzņēmumi, kuri sekmīgi īstenojuši ķīmisko vielu aizvietošanu

Vājās puses:

- Uzņēmumi neizmanto ķīmisko vielu inventarizācijā apkopoto informāciju, lai noteiktu prioritātes risku pārvaldībai un vielu aizvietošanas nepieciešamībai
- Pašlaik esošās barjeras ķīmisko vielu aizvietošanai ietver: lielas investīcijas, ierobežotas alternatīvas, neskaidrību par aizvietotā produkta efektu
- Ierobežots ķīmisko vielu aizvietošanas labās prakses piemēru klāsts
- Zems patērētāju pieprasījums pēc bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanas

Iespējas:

- Viens no motivējošiem faktoriem ķīmisko vielu aizvietošanai, ir uzņēmumu darba drošības un darbinieku veselības apsvērumi
- Dažas ķīmiskās vielas var aizvietot ar salīdzinoši lētām izmaksām

Draudi:

- Neizmantojot bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanas iespējas, uzņēmumi var nonākt nekonkurētspējīgā situācijā

1.4. Uzņēmumu korporatīvais tēls un “Zaļie paziņojumi”

Uzņēmumā īstenotā ķīmisko vielu risku pārvaldība un rūpes par vides aspektu ievērošanu var uzlabot tā korporatīvo tēlu, kā arī paaugstināt uzticamību patērētāju ieskatā gan par uzņēmuma darbību gan arī par tā ražotajiem produktiem. Kopumā Baltijas valstu uzņēmumu interese par

videi draudzīga uzņēmuma tēlu pieaug, iekļaujot arī ķīmisko vielu drošības aspektus. Tomēr praksē uzņēmumu veiktspēja un nozīmīgums ir plašā diapazonā no “zemas un nesvarīgas” līdz “augstai un ļoti svarīgai”.

Projekta LIFE FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par vides paziņojumu atbilstību uzņēmumos ir apkopotas SVID formātā:

Stiprās puses:

- Videi draudzīga uzņēmēja tēls tiek augsti vērtēts uzņēmumos

Vājās puses:

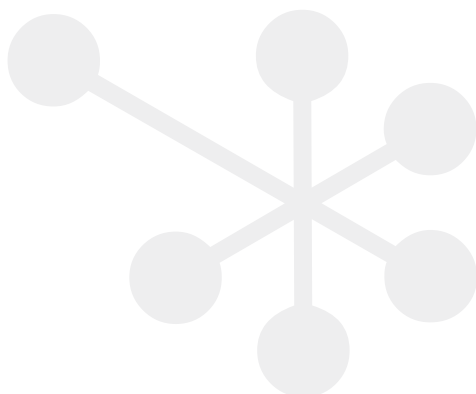
- Uzņēmumi bieži pārvērtē savu atbilstību videi draudzīga uzņēmēja tēlam
- Nepietiekami veikti ieguldījumi ekomarkējuma saņemšanai uzņēmumos
- Ilgtspējības kritēriji uzņēmumu iepirkumos reti ir attiecināmi uz ķīmiskajām vielām

Iespējas:

- Augsts patērētāju pieprasījums pēc ekomarkētiem produktiem dažos sektoros motivē uzņēmumus nodrošināt atbilstību attiecīgajiem kritērijiem

Draudi:

- Plaša “Zaļo paziņojumu” nepamatota izmantošana, devalvē to būtību un samazina patērētāju uzticību

1.5. Uzņēmumu atbalsta iespējas un rīki

Uzņēmumiem ir svarīgi saņemt informatīvo atbalstu par likumdošanas prasībām un ķīmisko vielu riska pārvaldības aktivitāšu ieviešanu, iepazīstinot tos ar vienkārši izmantojamu praktisku palīg līdzekļu iespējām, nodrošinot ar

informatīvajiem materiāliem un apmācībām, kā arī sniedzot praktiskus padomus. REACH palīdzības dienests ir viens no uzņēmumu atbalsta sistēmas instrumentiem.

Projekta LIFE FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par atbalsta saņemšanas iespējām uzņēmumos ir apkopotas SVID formātā:

Stiprās puses:

- Semināri un praktiskās nodarbības ir efektīvs veids uzņēmumu informēšanai

Vājās puses:

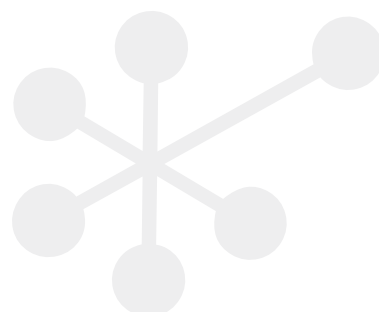
- Uzņēmumi bieži neizmanto informatīvā atbalsta iespējas savas darbības atbilstības uzlabošanai
- Noderīga informācija atrodama ECHA (Eiropas ķīmisko vielu aģentūra) mājas lapā, tomēr tās atrašana un piekļuve ir salīdzinoši komplicēta
- Uzņēmumu ieskatā finansējuma piesaistes mehānismi ir pārāk birokrātiski, un tādējādi netiek izmantoti

Iespējas:

- REACH palīdzības dienesta atpazīstamība uzņēmumu vidū
- Uzņēmumiem sniegta palīdzība un apmācība par vienkāršiem un praktiskiem ķīmisko vielu riska pārvaldības rīkiem

Draudī:

- Daudziem uzņēmumiem ir pietiekamas tehnoloģijas zināšanas, lai veiktu bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanu, bet tiem trūkst zināšanu par pasākumu prioritāti, alternatīvu novērtēšanu, un aizvietošanas procesa organizēšanu uzņēmumā

1.6. Ķīmisko vielu risku pārvaldības sekmes uzņēmumos

Ķīmisko vielu risku pārvaldība uzņēmumos sekmējas labāk, ja tiek nodrošināts informatīvais atbalsts, piemēram, apmācības, informatīvi semināri un konsultācijas.

FitForREACH ieviešanas gaitā gūtās atziņas par ķīmisko vielu risku pārvaldības novērtēšanu uzņēmumos ir apkopotas SVID formātā:

Stiprās puses:

- Semināri un praktiskās nodarbības ir efektīvs veids uzņēmumu informēšanai

Vājās puses:

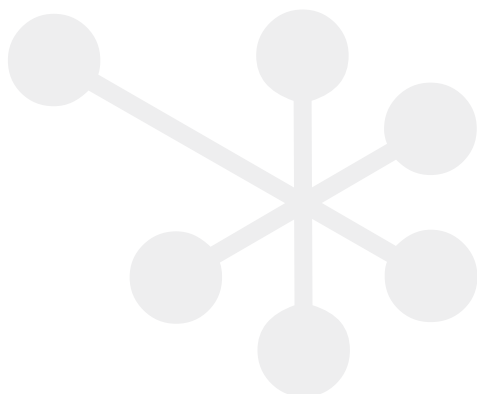
- Uzņēmumi bieži neizmanto informatīvā atbalsta iespējas savas darbības atbilstības uzlabošanai
- Noderīga informācija atrodama ECHA (Eiropas ķīmisko vielu aģentūra) mājas lapā, tomēr tās atrašana un piekļuve ir salīdzinoši komplicēta
- Uzņēmumu ieskatā finansējuma piesaistes mehānismi ir pārāk birokrātiski, un tādējādi netiek izmantoti

Iespējas:

- REACH palīdzības dienesta atpazīstamība uzņēmumu vidū
- Uzņēmumiem sniegta palīdzība un apmācība par vienkāršiem un praktiskiem ķīmisko vielu riska pārvaldības rīkiem

Draudi:

- Daudziem uzņēmumiem ir pietiekamas tehnoloģijas zināšanas, lai veiktu bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanu, bet tiem trūkst zināšanu par pasākumu prioritāti, alternatīvu novērtēšanu, un aizvietošanas procesa organizēšanu uzņēmumā

1.7. Ķīmisko vielu pārvaldības politikas integrēšana

Ķīmisko vielu pārvaldības likumdošanas prasību ieviešana valstīs ir balstīta uz specifiskām ieviešanas procedūrām nacionālajā līmenī, infrastruktūru, kā arī iepriekšējo pieredzi.

Projekta LIFE FitforREACH ieviešanas gaitā izkristalizējās vairāki aspekti, kuri ietekmē ķīmisko vielu pārvaldības politikas integrēšanu:

Stiprās puses:

- ES likumdošanas prasības darbā ar ķīmiskajām vielām virza lēmumu pieņemšanu valsts institūcijās un uzņēmumos

Vājās puses:

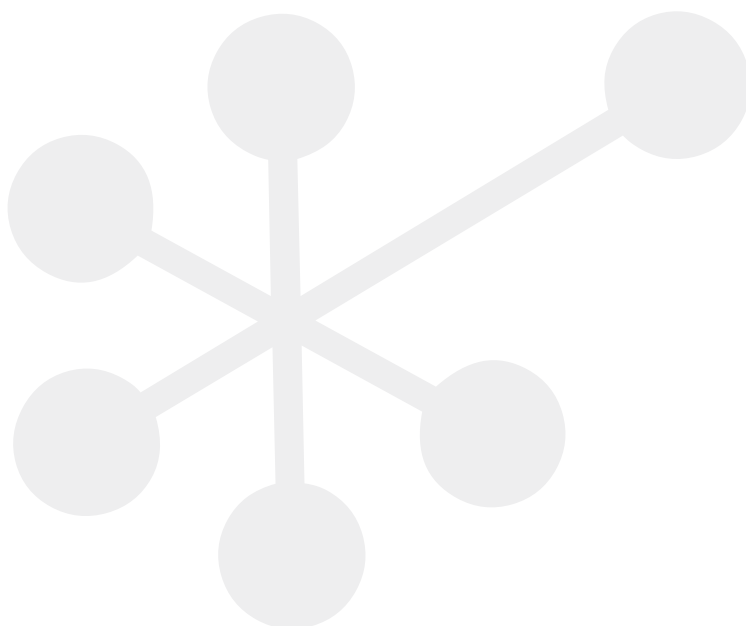
- Ķīmisko vielu riska pārvaldība netiek atbilstīgi iekļauta vides pārvaldības sistēmās (EMAS, ISO 14 000, uzņēmumu ilgtspējības stratēģijās, u.c.)

Iespējas:

- Strādājošo aizsardzības apsvērumi ir nozīmīgs dzinējspēks, lai veiktu uzlabojumus uzņēmumā, un šajā aspektā var atrast labas likumdošanas sinerģijas

Draudi:

- Neintegrojot ķīmisko vielu risku pārvaldības aspektus uzņēmumu darbībā pastāv apdraudējums strādājošo veselībai un videi

2. Rekomendācijas

Lai nodrošinātu atbilstīgu ķīmisko vielu pārvaldību, pakārtotajiem lietotājiem Baltijas valstīs nepieciešama izpratnes paaugstināšana par riskiem saistībā ar ķīmisko vielu lietošanu un šīs tēmas definēšanu par prioritāti uzņēmumā. Uzņēmumiem jābūt piekļuvei augstas kvalitātes informācijai par ķīmiskajām vielām un to lietošanu vai paredzēto lietojumu

(aizvietošana). Pakārtotajiem lietotājiem ir jāizprot informācija par ķīmiskajām vielām un to izmantošanu, lai ieviestu riska pārvaldības pasākumus, tostarp arī aizvietošanu. Uzņēmumiem jābūt piekļuvei konsultācijām un finanšu palīdzībai, kā arī tiem jāparedz ieguvumi, piemēram, operatīvo izmaksu ietaupījums, tirgus daļas paaugstināšanās.

2.1. Ieteikumi izpratnes paaugstināšanai un veikspējas paaugstināšanai uzņēmumos

Viena no projekta ieviešanas gaitā gūtajām atziņām parādīja, ka daudzos uzņēmumos nav izpratnes par ķīmisko vielu lietojumu, kā

arī tie nepieprasa un nesaprot informāciju par ķīmisko vielu bīstamību, riskiem un risku pārvaldību.

Tādējādi visām iesaistītajām pusēm būtu jāpaaugstina izpratne un informētība par ķīmiskajām vielām, kā arī jāiegūst pamata ķīmisko vielu riska pārvaldības iemaņas.

- **Politikas veidotājiem** jārod veids esošajās izglītības programmās (mācību iestādēs) integrēt apmācību tēmu par ķīmisko vielu risku pārvaldību.
- **Politikas veidotājiem** jāapsver iespēja noteikt prasību par obligātu ķīmisko vielu pārvaldības speciālista piesaisti uzņēmumos, kur tiek izmantotas ķīmiskās vielas, kā arī jānosaka prasības regulārām apmācībām par ķīmiskajām vielām un to risku pārvaldību.
- **Atbildīgajām institūcijām** un uzņēmumu asociācijām nodrošināt regulāras apmācības uzņēmumiem par ķīmiskajām vielām un to risku pārvaldību, likumdošanas jauniem ķīmisko vielu jomā un tās noteikto prasību ieviešanas aspektiem, kā arī par atbalsta iespējām uzņēmumiem.
- **Atbildīgajām institūcijām** pielietot “konsultē vispirms” pieeju ķīmisko vielu jomā darbā ar uzņēmumiem, piemērojot sankcijas vienīgi tajos gadījumos, kad uzņēmums izturas noraidoši pret prasību ieviešanu.
- **Profesionālo apmācību veicējiem un uzņēmumu asociācijām** jāpiedāvā vairāk apmācību iespēju, kas ir pieejamas visu veidu uzņēmumiem, pamatojoties uz ķīmisko vielu risku pārvaldības pieeju. Apmācībās ietveramās tēmas iekļautu jautājumus par vielu klasifikāciju un marķēšanu, DDL, inventarizāciju un vielu prioritizēšanu, kā arī alternatīvu izvērtēšanu, aizvietošanu, komunikāciju piegādes ķēdē, un ieguvumiem lietojot izstrādājumus, kas nesatur bīstamās ķīmiskās vielas.
- **Galalietotājiem** jānodrošina atbildības piesaiste par ķīmisko risku pārvaldību uzņēmumā un jāpiesaista atbilstīgi resursi, lai nodrošinātu speciālistu apmācību un kompetenci šādu uzdevumu izpildei.
- **Galalietotājiem** ieteicams iekļaut ķīmisko vielu risku pārvaldību kā vienu no prioritātēm uzņēmuma darbības politikā un integrēt to uzņēmuma pārvaldības sistēmā.

2.2. Ieteikumi saziņas uzlabošanai piegādes ķēdē

Projekta ieviešanas pieredze parādīja, ka daudzi uzņēmumi Baltijas valstīs atturas no saziņas ar uzņēmumiem savā piegādes ķēdē, iespējams, balstoties uz iepriekšēju negatīvu pieredzi un bažām par piegādes pārtraukšanu.

Tādējādi visām iesaistītajām pusēm būtu jāiedrošina galalietotāji saziņai ar saviem piegādātājiem.

- **Atbildīgajām institūcijām** un REACH palīdzības dienestam regulāri jāinformē galapatērētāji par to tiesībām saņemt atbilstīgas drošības datu lapas (DDL). Ja uzņēmuma saziņa ar saviem piegādātājiem nav aktīva, jāiedrošina saziņas uzsākšana, lai noskaidrotu ķīmisko vielu risku pārvaldības jautājumus ar piegādātājiem. Vēlams pastiprināt prasību izpildes kontroli par saziņu attiecībā uz ķīmiskajām vielām piegādes ķēdē.
- **Rūpniecības uzņēmumu asociācijām** jāatbalsta savi uzņēmumi saziņas nodrošināšanai ar piegādātājiem, un, ja nepieciešams, jāveicina galalietotāju savstarpējā apvienošanās saziņas uzlabošanai ar svarīgiem (kopējiem) piegādātājiem.
- **Vielu ražotājiem un maisījumu sagatavotājiem** jāsniedz visa nepieciešamā informācija DDL galvenajās sadaļās par drošām darbībām ar ķīmiskajām vielām kodolīgā un saprotamā veidā nacionālajā (latviešu) valodā. DDL norādītajai kontaktpersonai jābūt kompetentai, motivētai un ar pietiekamām zināšanām, iesaistoties komunikācijā ar patērētāju.
- **Galalietotājiem** jānodrošina, ka to darbinieki saziņā ar piegādātājiem ir kompetenti par ķīmiskajām vielām un spēj nepārprotami pieprasīt informāciju vai padomu. Tiem jāuzsver, ka atbilstīga informācija ir daļa no iegādātā produkta, un tai jābūt tikpat augstā kvalitātē kā produkta tehniskais izpildījums.

2.3. Informācija par ķīmiskajām vielām ECHA datubāzē

Informācija par ķīmiskajām vielām ECHA datubāzē izrādījās svarīgs avots, lai salīdzinoši pārbaudītu piegādātāja sniegto informāciju un lai novērtētu alternatīvas ķīmisko vielu aizvietošanai. Informācija tiek izmantota, lai

uzņēmumā pieņemtu lēmumu attiecībā uz ķīmisko vielu pārvaldību, bet, ja šī informācija ir nepilnīga, tas var novest pie neizdevīgu prioritāšu izvēles un ķīmisko vielu aizvietošanas stratēģijas.

Tādējādi nepieciešams pievērst uzmanību ECHA datu bāzē pieejamās informācijas kvalitātes uzlabošanai.

- **Pakārtotajiem lietotājiem**, kas izmanto ECHA datu bāzi un konstatējuši neprecizitātes sniegtajā informācijā, jāsaazinās ar atbilstīgajiem datu bāzes uzturētājiem Eiropas ķīmisko vielu aģentūrā.

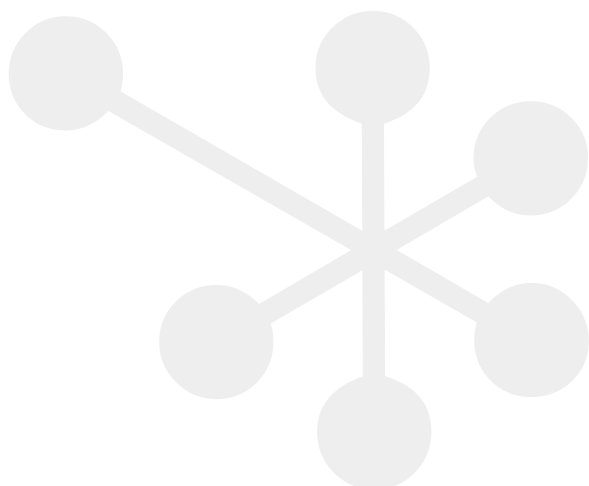
2.4. Ķīmisko vielu apsaimniekošanas procedūras un inventarizācija

Projekta ieviešanas pieredze parādīja, ka uzņēmumi nepilnīgi izmanto publiski pieejamos informācijas avotus un piegādātāju sniegto informāciju. Kompetences, resursu un iesaistes

trūkums traucē uzņēmumos izveidot ikdienas procedūras ķīmisko vielu apsaimniekošanai un izmantot atbalsta rīkus pilnvērtīgai informācijas izmantošanai.

Tādējādi pakārtotajiem lietotājiem jādod iespēja integrēt ķīmisko vielu risku pārvaldības aspektus to ikdienas pārvaldības sistēmā, kā arī pilnvērtīgi izmantot pieejamo informāciju, it īpaši īstenojot ķīmisko vielu inventarizāciju uzņēmumos.

- **Politikas veidotājiem** Baltijas valstīs jāpārskata likumdošanā noteiktās prasības par ķīmisko vielu inventarizāciju, lai nodrošinātu to atbilstīgu īstenošanu un padarītu par noderīgu atbalsta rīku pakārtoto lietotāju uzņēmumu darbā.
- **Politikas veidotājiem** būtu jāapsver iespējas likumdošanā ietvert prasību uzņēmumiem nodrošināt apmācītu ķīmisko vielu pārvaldības speciālistu.
- **Atbildīgajām institūcijām, REACH palīdzības dienestam un rūpniecības uzņēmumu asociācijām** jānodrošina specifiskas apmācības par inventarizācijas principiem, īstenošanu un tās rezultātu izmantošanu, pamatojot inventarizācijas būtisko lomu ķīmisko vielu risku pārvaldībā, kā arī uzsverot ieguvumus no aktualizētas informācijas izmantošanas uzņēmumā.
- **Kontrolējošajām institūcijām** jāsekmē un jāsniedz nepieciešamais atbalsts ķīmisko vielu inventarizācijas īstenošanai uzņēmumos.
- **Pakārtotajiem lietotājiem** jāveido un jāizmanto ķīmisko vielu inventarizācija kā būtiska uzņēmuma (ķīmisko vielu) pārvaldības sistēmas sastāvdaļa.

2.5. Aizvietošanas veicināšana

Prioritāšu noteikšana, alternatīvu izvērtēšana un finansējuma piesaistes iespējas izrādījās izšķirīgi soļi ķīmisko vielu aizvietošanas procesā uzņēmumos. Lai gan lēmuma pieņemšanas atbalstam un finansējuma piesaistei ir pieejami vairāki atbalsta rīki, tomēr praksē uzņēmumi tos kūtri izmanto.

Tādējādi ir nepieciešams vienkāršā veidā iepazīstināt uzņēmumus ar pieejamajiem atbalsta rīkiem un to pielietojumu, kā arī atvieglināt birokrātiskās procedūras finansējuma piesaistei ķīmisko vielu aizvietošanas aktivitātēm.

- **Atbildīgajām institūcijām un/vai REACH palīdzības dienestam, kā arī rūpniecības uzņēmumu asociācijām** regulāri un savlaicīgi jānodrošina informācija uzņēmumiem par likumdošanas attīstību un potenciālajiem ierobežojumiem ķīmisko vielu izmantošanā, kā arī jāsniedz konsultācijas par finansējuma piesaisti uzņēmumiem ķīmisko vielu aizvietošanai.
- **Nacionālajās finansējuma programmās** nepieciešams izveidot ķīmisko vielu aizvietošanas un inovāciju finansiālā atbalsta fondu.
- **Sadarbojoties atbilstīgajām iesaistītajām pusēm**, nepieciešams izveidot “kompetences centru” ķīmisko vielu aizvietošanas veicināšanai uzņēmumos. Viens no šāda centra uzdevumiem būtu nodrošināt regulāru informācijas apriti par ķīmisko vielu aizvietošanas labas prakses piemēriem.
- **Rūpniecības uzņēmumu asociācijām, konsultantiem un apmācību veicējiem** jānodrošina mērķtiecīga un pieejama apmācību programma par ķīmisko vielu aizvietošanu, ietverot apmācības uzņēmuma ietvaros, lai nodrošinātu specifiskas diskusijas un izvairītos no konfidencialitātes jautājumiem.
- **Pakārtotajiem lietotājiem** jāparedz pietiekami resursi, lai paaugstinātu to veiktspēju saistībā ar ķīmisko vielu aizvietošanu, veidojot darba grupas (piem., uzņēmuma ietvaros), kā arī sadarbības mehānismus informācijas apmaiņai un lēmumu pieņemšanai par bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanu.

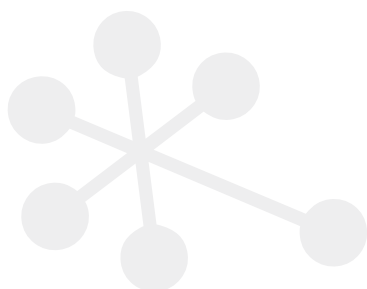

2.6. Drošāku produktu tirgus daļas veicināšana

Nodrošinot lielāku tirgus daļu ķīmiski drošākiem produktiem, tiks veicināta arī bīstamo ķīmisko vielu aizvietošana uzņēmumos. Tomēr projekta ieviešana parādīja, ka pašlaik komunikācijā par ķīmisko vielu aizvietošanu raisās diezgan lielas šaubas par lielāku tirgus daļu šādiem produktiem.

Tādējādi ir nepieciešamas iniciatīvas, lai stimulētu tirgus pieprasījuma pieaugumu pēc ķīmiski drošākiem produktiem.

- **Politikas veidotājiem** ES un nacionālajā līmenī jākomunicē par mērķi ceļā uz vidi, kas brīva no toksiskām vielām un jāsekmē “zaļais iepirkums” kā nozīmīgs rīks šī mērķa sasniegšanai. Politikas veidotājiem jāveicina zaļā iepirkuma piemērošana privātajā sektorā.
- Stingri jāievieš pasākumi ķīmisko vielu daudzuma uzraudzībai patērētājiem domātos produktos, kā to paredz ES Ilgtspēju sekmējoša ķīmikāliju stratēģija.
- **Visām iesaistītajām pusēm** pastāvīgi jākomunicē par drošāku produktu priekšrocībām attiecībā uz cilvēku veselību un vidi, kā arī par iespējām produktu inovācijai un attīstībai saistībā ar bīstamo ķīmisko vielu aizvietošanu. Ir jāveicina atklāta komunikācija par “ķīmisko kvalitāti” un ekomarķējumu izmantošanu, kā arī ir nepieciešama stingrāku un vienotu kritēriju izstrāde un pielietošana “Zaļo paziņojumu” izmantošanai un patērētāju tiesību aizsardzībai. Jāpalielina ekomarķējuma nozīmīgums uzņēmumu vidē.
- **Nacionālajā līmenī** jāizmanto politikas veidotāju, patērētāju aizsardzības un vides nevalstisko organizāciju, mediju un uzņēmumu sadarbības iespējas informatīvu kampaņu ieviešanai par ķīmiski drošiem produktiem. Šādas sadarbības mērķis ir veicināt ķīmiski drošu produktu atpazīstamību. Nepieciešams aktivizēt sabiedrības informēšanas pasākumus par bīstamajām ķīmiskajām vielām un iespējamām alternatīvām to aizvietošanai.
- **Tirgus uzraudzības institūcijām** stingri jākontrolē uzņēmumu “Zaļo paziņojumu” izmantošana, un jāvēršas pie tiem, ja rodas aizdomas par vides pašpaziņojumu nepamatotu lietošanu, lai novērstu negodīgu konkurenci un veicinātu patērētāju uzticēšanos produktu informācijai.
- **Atbildīgajām institūcijām** jāiekļauj un jāievieš striktāki zaļā publiskā iepirkuma kritēriji, lai veicinātu nozīmīgu tirgus pieprasījumu produktiem, kuru sastāvā neietilpst vai ir ļoti maz bīstamo ķīmisko vielu. Jāiedzīvina efektīva monitoringa sistēma zaļā publiskā iepirkuma darbības novērtēšanai.

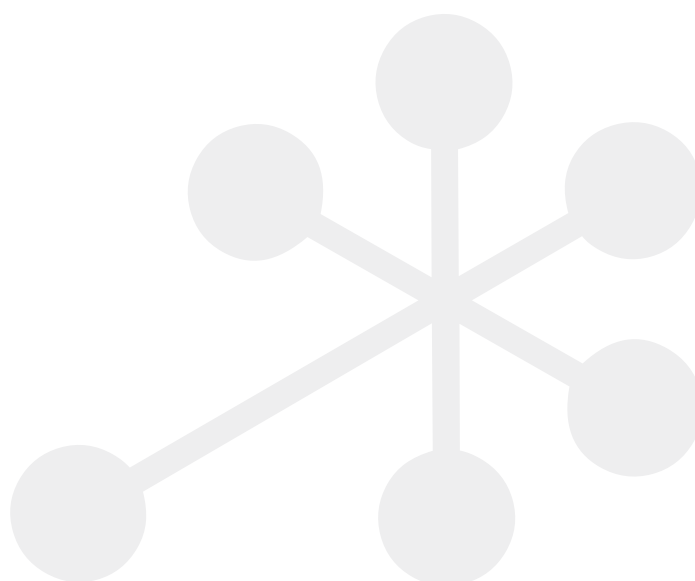
2.7. Uzņēmumu sasniedzamība

Atbildīgajām institūcijām un inspektoriem bieži ir nepietiekama informācija par uzņēmumiem, kuri izmanto ķīmiskās vielas savā darbībā. Līdz ar to, netiek nodrošināta atbilstīga atbalsta sniegšana un pilnvērtīga kontrole. Šis ir svarīgs aspekts, jo daudzi uzņēmumi, kas neatskaitās

atbildīgajām institūcijām un inspektoriem, tomēr izmanto bīstamās ķīmiskās vielas. Nepietiekama uzņēmumu kapacitāte bīstamo ķīmisko vielu pārvaldībā rezultējas ar neatbilstību likumdošanas prasībām un nedrošiem produktiem un procesiem.

Tādējādi ir nepieciešams izmantot inovatīvu pieeju, lai “sasniegtu nesasniedzamo” un nodrošinātu kvalifikācijas paaugstināšanas iespējas uzņēmumos.

- **Atbildīgajām institūcijām** jānosaka vai jāpapildina esošās atskaitīšanās prasības par (bīstamo) ķīmisko vielu lietošanu uzņēmumos. Šādā veidā var tikt veidoti speciāli reģistri, kas atvieglotu specializētu saziņu ar uzņēmumiem. Būtu nepieciešams pastiprināt prasību izpildes kontroli par saziņu attiecībā uz ķīmiskajām vielām piegādes ķēdē, kā arī pasākumi drošības datu lapu atbilstības pārbaudei un to kvalitātes uzlabošanai.
- **Visām iesaistītajām pusēm** būtu jāpiedalās ar ķīmisko vielu pārvaldību saistīto (apmācību) pasākumu popularizēšanā. Universitātēm (īpaši saistībā ar ķīmijas ievirzes studijām), profesionālajām asociācijām, un citām zināšanu pārnesei veicinošām institūcijām būtu aktīvi jāiesaistās.
- **Apmācību organizētājiem** nepieciešams iekļaut atbilstīgu pakalpojumu sniedzēju uzņēmumus saziņai un apmācībām par ķīmisko vielu likumdošanu un pienākumiem saistībā ar ķīmisko vielu pārvaldību. Īstenojot ar ķīmisko vielu pārvaldību saistīto apmācību, būtu jānodrošina uzņēmumu vadības apziņas paaugstināšana, lai saņemtu atbalstu labas ķīmisko vielu pārvaldības aktivitātēm uzņēmumos.

PUBLIKĀCIJU SAGATAVOJA:

© Baltijas Vides Forums, 2020

Autores: Ingrīda Brēmere, Daina Indriksone, Agnese Meija-Toropova

Maketa adaptācija: Līga Kārkle

Šī publikācija sagatavota, balstoties uz projekta LIFE Fit for REACH materiālu "Findings and policy recommendations from the FFR project – for the quick reader", 2020

Šī publikācija ir sagatavota projekta LIFE Fit for REACH ietvaros, ar Eiropas Komisijas finanšu instrumenta LIFE un Latvijas vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu. Šīs publikācijas saturs neatspoguļo ES viedokli, un pilnu atbildību par to uzņemas autori.

Projektu "Baltijas pilotpasākumi bīstamo ķīmisko vielu emisiju samazināšanai, izmantojot aizvietošanu un resursu efektivitāti" (LIFE Fit for REACH, Projekta Nr. LIFE14 ENV/LV/000174) līdzfinansē Eiropas Komisijas finanšu instruments LIFE un Latvijas vides aizsardzības fonds